

Vinçle çalınan İS 3. yüzyılın başına tarihlenen bu giyimli kadın heykeli (başsız olarak) 1.90 cm gibi normal bir insan boyundan daha büyüktür.

Antik kenti kamyonla soydular

► Aydın'daki Nysa antik kentinin tiyatrosu üçüncü kez soyuldu. Tiyatronun içine vinç ve kamyon sokan kaçakçılar tonlarca ağırlıktaki üç tarihi eseri çaldılar. Nysa yakınlarındaki Afrodisyas da aynı yöntemlerle soyulmuş, çalınan eserler New York'a kaçırılmış ve Kültür Bakanlığı tarafından yurda geri getirilmişti.

ÖZGEN ACAR

Kültür Bakanı ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü'nün, Türkiye'den kaçırılan tarihsel eserleri geri almada ne kadar başarılı olduklarını kamuoyuna duyurabilmeleri için kendilerine yeni bir New York seferi fırsatı daha doğdu.

Kültür Bakanlığı ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün anayasal "koruma" görev ve sorumluluğu altında olan Aydın'ın Sultanhisar ilçesindeki antik Nysa kentinin amfitiyatrosu üçüncü kez soyuldu. Birkaç ton ağırlığındaki üç değerli eser çalındı. Aynı tiyatro önceki ve geçen yıl da aynı yöntemle iki kez soyulmuştu. Süreklilik kazanan bu soygunlara karşın bakanlık ve genel müdürlük gerekli önlemleri almamıştı.

Soyguncuların "abone" oldukları Nysa antik kentinin tiyatrosunda bilimsel kazılarda gün ışığına çıkarılan ve geçen hafta içinde çalınan üç eser şunlar:

1. Başsız artist heykeli: İS 3. yüzyılın başına tarihlenen bu giyimli kadın heykeli (başsız olarak) 1.90 cm gibi normal bir insan boyundan daha büyüktür. Mermer heykelin ağırlığı bir tona yaklaşıyor. Aydın Müzesi'nin tiyatrodaki yaptığı kazıda 1988'de tiyatrodaki orkestra önünde bulunmuştu. Uzun giysili, belinde kabartmalı kalın bir kemer olan bu heykelin başı, sağ kolun pazu altındaki bölümü ile sol kolu dirsekten itibaren bulunmuyor.

2. Diyonisyak kabartma: Ünlü şarap tanrısı Diyonisos adına yapılan eğlenceleri yansıtan, 80x10x50 cm boyutlarında beyaz mermerden, Roma dönemine ait kabartma ise sahne binasında 1984'te bu-

Yarım ton ağırlığındaki bu satir kabartmaları da çalınan eserler arasında

lunmuştu. Alttan üstten sarmalık motifinin işlendiği kabartmada "nympha" su perilerinin peşinde koşan, doğayı simgeleyen cinler olarak kabul edilen satirlerden ikisi; kartlaşmış, sarhoş bir satir olan Silen'i taşıyor. Kabartma yarım ton ağırlığındaydı.

3. Aynı kabartmadaki öykünün bir uzantısı olan ve 60x10x35 cm boyundaki bir parçanın sol üst bölümü de çalınan üçüncü eseri oluşturuyor. Törene hediye ve kurban götüreren bir grubun içinde ve ilk baştaki blokta yer alan bir ka-

Antik kenti kamyonla soydular

■ Baştarafı 1. Sayfada

dın figürünün diz altından itibaren üst bölümü çalınmıştır.

Her üç eserin tonları bulan ağırlıklarını dikkate alan yerel güvenlik yetkilileri olay hakkında şu değerlendirmeyi yaptılar:

"Bu olay, bu işin hastası profesyonel bir ekibin işi. Önceki yıl, geçen yıl Nysa'da ve aynı sürelerde buraya 65 km uzaklıktaki Afrodisyas'ta da benzeri olaylar yaşandı. Tüm olaylarda soygun aynı yöntemlerle gerçekleştirildi."

Yerel bir gazeteciye bilgi veren Aydın Müze Kültür Müdürü Özden Karaca, **"Bu ağırlığı kaldırmak için vinç gerekir. Bunları taşımaya insan gücü yetmez. Anlaşılan traktör ve kamyon gibi araçlar, tiyatronun içine kadar sokuldu"** dedi.

Kendileri ile konuştuğumuz Aydın güvenlik yetkilileri, **"soruşturma sürdüğü için tiyatro içindeki vinç ve kamyon tekerlek izlerinin ne tür bir araca ve aracın kime ait olabileceği hakkında bilgi veremeyeceklerini"** söylediler.

Aydın Valiliği'nden bir yetkili ise, **"Eski eser kaçakçıları, hükümetin ören yerlerine ilgisizliğinden işi azıttılar. Eskiden ören yerleri dışındaki alanlarda metal dedektörlerle kaçak kazı yaparlardı. Şimdi, kaçakçılar işi sağlama bağlayıp arkeologlarca bilimsel kazılarda bulunmuş hazır ve değerli eserleri, hem de tonlarca ağırlıktakileri götürüyorlar. Bu işin asli sahibi olan Kültür Bakanlığı ise hâlâ malına sahip çıkmıyor"** dedi.

Dut yemiş yetkililer

Bakan ve Genel Müdür bugüne kadar başkalarının yaptıklarını araştırma ya da ihbarlara dayanarak kaçırılmış eserlerin geri getirilmesi **"başarısı"**nda TV kameraları önünde övünürken, her nedense bu tür olayları bastına duyurmada, fotoğrafları dağıtıp yardım istemede dut yemiş bülbül gibi davranıyor.

Nysa antik kentinde Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü adına bilimsel kazı yapan Prof. Dr. Vedat İdil, **"Kaçakçıların Nysa'ya dadandıkları biliniyordu. Beklenen bir sonuçtu"** demekle ve **"üzüntülerini"** bildirmekle yetindi.

Olayın üst üste üç yıldır yinelenmesi, Cumhuriyet'te Eylül 1990'da yayımlanan **"Antika Talanı"** dizisinde **"Yakında antik tiyatroların da yurtdışına çıkarıldığını duyarsanız şaşırmayınız"** başlığını doğruluyor. Tiyatronun taksit taksit kaçırılmasına başlandığı anlaşıyor.

Geçen yılki olayda Nysa'dan eser kaçırmaya çalışan Necdet Yıldırım, Asım Uçarlı, Ömer Öztürk ve Yıldırım Gencel jandarmaca yakalanmışlardı. Ancak, **"kum taşıma"** gerekçesiyle aracını kiraladıkları Gencel serbest bırakılmış, ötekiler tutuklanmıştı.

İlginç iddialar

Bu arada bu üç sanık, şu ilginç iddiaları ortaya atmışlardı:

1. Çaldıkları eserleri İstanbul'da ünlü bir koleksiyoncu işadamları ile son aylarda uluslararası antika piyasasında adını duyuran bir kadın koleksiyoncuya satmışlardı.

2. Bu konuda kendilerine aracılığı, Sökeli ünlü eski eser kaçakçısı ve **"Saatçi"** diye tanınan Latif Işıklı ile İzmir'de bir bankada çalışan Yaşar Çeçen yapmaktaydılar. Yerel güvenlik yetkililerinin her iki sanığı bulamamaları üzerine haklarında gıyabi tutuklama kararı çıkarılmıştı. Buna karşın 5 yıl önceki bir başka gıyabi tutuklama kararı sırasında Işıklı ile Söke'deki evinde konuşmuşum. Geçen yılki olaylar üzerine yerel bir işadamları olan

İsmail Özbayram, yetkililere bir ihbarda bulunarak sanıkların, **"hırsızlarla tüccarın koruyucu tanrısı Hermes"**i kaçırmaya çalıştıklarını bildirmişti.

Yapılan araştırmada Hermes'ten başka Nysa'ya yaklaşık 40 km uzaklıktaki Afrodisyas'tan kaçırılmak üzere çalınıp saklanan, kartal ve üzüm salkımları ile bezenmiş bir lahtin kabartmaları da bulunmuştu.

Sanığın suçlaması

Sanıklardan Necdet Yıldırım, ifadesinde **"Müzelere götürdüm eserlere verilmesi gereken yasal ikramiyeleri genel müdürlük zamanında ve tam ödeme yap bana borç takılınca, ben de bu yola başvurdum. Şimdiye kadar 900 eserin yurtdışına kaçırılmasında rol oynadım"** demişti.

Öte yandan, Afrodisyas'tan da aynı yöntemlerle ve bilimsel arkeolojik kazılarda bulunmuş (bilinen) iki eser daha çalınmıştı.

"Kıvırcık saçlı erkek" kabartması ve **"genç erkek başı"** adlı bu iki parça eseri, Afrodisyas Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. R. Smith, New York'ta Türkiye'nin ünlü eski eser kaçakçılarından Selim Dere'nin sahibi olduğu Fortuna adlı galeride görerek Türk hükümetine ve Amerikan eyaletlerarası polisi FBI'ya bildirmişti.

New York'taki Türk Başkonsolosluğu'nun Türk hükümetinin davalarına bakan avukatlık firmasının aracılığı ile devreye soktuğu FBI, bu galeriyi değişik zamanlarda basarak her iki esere el koymuştu.

Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü New York'a giderek, **"kıvırcık saçlı erkek"** kabartmayı geri getirmiş, Prof. Smith'in başarısı kendisine mal edilmişti.

İkinci olayda, Kültür Bakanı ve Genel Müdür bu kez birlikte New York'a gitmiş, bu kez **"genç erkek başı"**nı ellerine alarak New York'ta basın toplantısı düzenlemişlerdi.

Avukat faturaları ile birlikte New York seferlerinin uçak biletleri ve yolluklarına yapılan ödemeler ile Nysa kentinde şunlar yapılabilirdi:

1. Dörtbaşı mamur bir arkeolojik kazı, 2. Buluntuların korunacağı bir depo yapılabilir, 3. Üç vardiya görevde bulunacak bekçi kadrosunun bir yıllık aylığı karşılanabilirdi.

NYSA

Aydın'a 32 km uzaklıktaki Sultanhisar ilçesinde bulunan Nysa kenti, antik Karya'nın önemli merkezlerinden biridir.

Athymbra adlı eski bir yerleşmenin üzerine Suriye Kralı 1. Antiochos İÖ 3. yy'da bu kenti kurdu. Roma döneminde önemli bir kültür merkezi oldu.

Ünlü coğrafyacı ve gezgin Amasyalı Strabon bu kentte eğitim görmüş, pek çok ünlü filozof yetişmiş ve bunlar Roma'da imparator çocuklarına öğretmenlik yapmışlardır.

Günümüze kentte kalan önemli kalıntılardan biri -Efes'teki Celsus kitaplığının sonra en iyi korunmuş kitaplığıdır. İS 25-50 yılları arasında yapılmış Nysa tiyatrosunun sahne kabartmalarında şarap tanrısı Diyonisos'un öyküleri anlatılır. İS 193-211 yıllarına ait bu kabartmalar birkaç yıldır eski eser kaçakçılarınca çalınmaktadır.